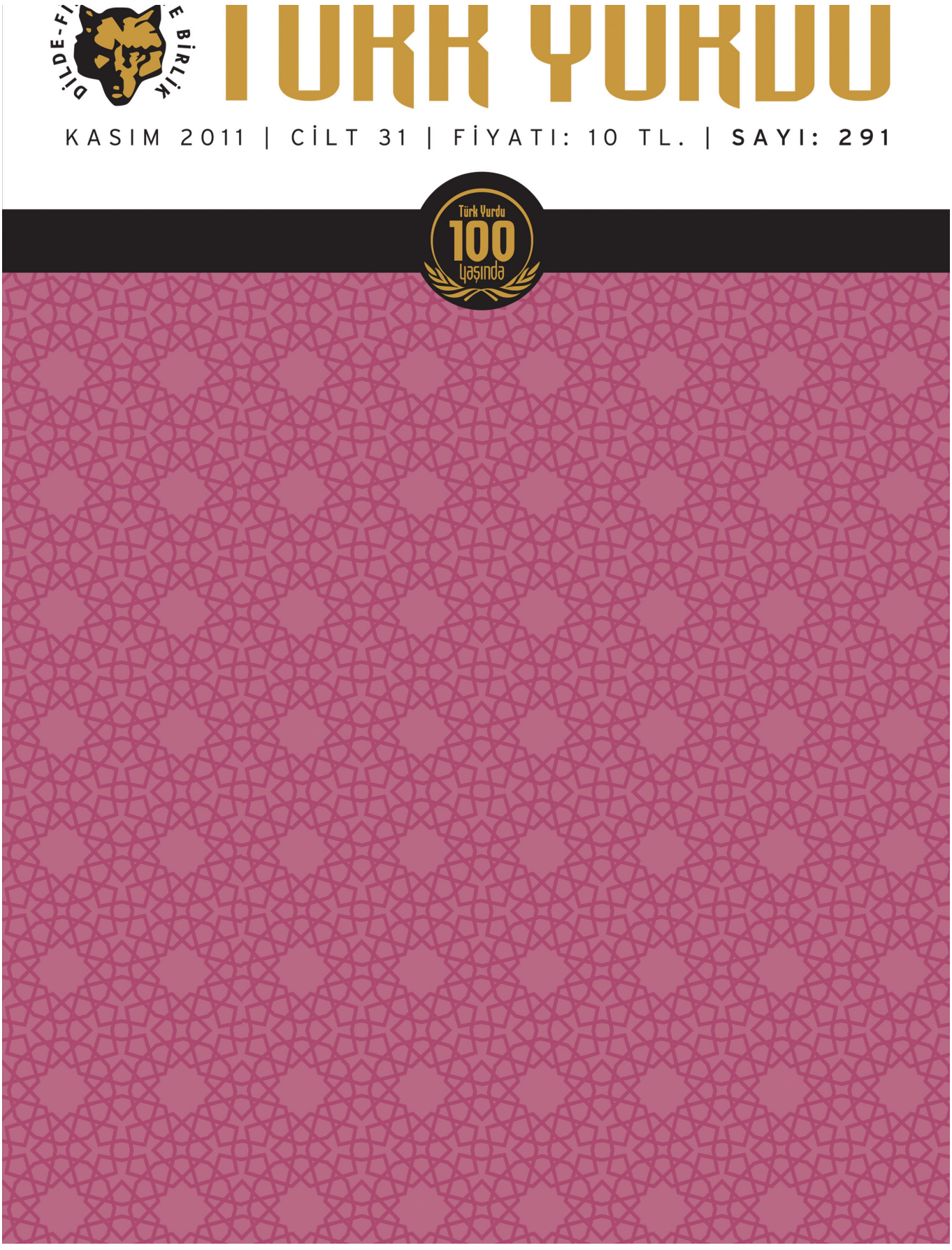

Türk Yurdu Kasım 2011

Kasım 2011 - Yıl 100 - Sayı 291

TÜRK YURDU

Türk Ocakları Genel Merkezi Aylık Yayın Organıdır.
Yerel Süreli Yayın • Basıldığı Tarih: 02.11.2011 • ISSN1300-2323
7. Devre, cilt 31 (63) Sayı: 291 (652) 100. Yıl

SAHİBİ
Galip TAMUR
(Türk Ocakları Basın, Yayın ve Eğt. Hiz. İşl. Adına)

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ
Prof. Dr. **M. Çağatay ÖZDEMİR**

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Prof. Dr. **Necmeddin SEFERCİOĞLU**

YAYIN KURULU

Doç. Dr. **Bahri ATA** — **Yücel HACALOĞLU**
Yrd. Doç. Dr. **İbrahim ATABEY** — Doç. Dr. **Yunus KOÇ**
Dr. **Fahri ATASOY** — **Ömer ÖZCAN**
Doç. Dr. **Levent BAYRAKTAR** — Yrd. Doç. Dr. **Serdar SAĞLAM**
Ömer BEKEÇ — Yrd. Doç. Dr. **Yavuz KARTALLIOĞLU**
Prof. Dr. **Ali BİRİNCİ** — Prof. Dr. **Özcan YENİÇERİ**
Galip ERDEM

100. YIL SAYILARINA HAKEM OLARAK KATKIDA BULUNANLAR

Prof. Dr. **İsmail YAKIT** — **Osman ÇAKIR**
Prof. Dr. **Naci BOSTANCI** — Prof. Dr. **Öcal OĞUZ**
Prof. Dr. **Naciye YILDIZ** — Prof. Dr. **Önal KAYA**
Doç. Dr. **Nakış KARAMAĞARALI** — Prof. Dr. **Özkul ÇOBANOĞLU**
Prof. Dr. **Namık AÇIKGÖZ** — Prof. Dr. **Rahmi KARAKUŞ**
Nejat ÇOĞAL — Doç. Dr. **Ramazan ACUN**
Prof. Dr. **Nevin Güngör ERGAN** — Prof. Dr. **Recai DOĞAN**
Nevzat KÖSOĞLU — Prof. Dr. **Recep KILIÇ**
Prof. Dr. **Nurettin GÜZ** — Prof. Dr. **Remzi DEMİR**
Yrd. Doç. Dr. **Orhan AVCI** — Prof. Dr. **Reşat GENÇ**

GENEL MERKEZ
Türk Ocağı Caddesi Prof. Dr. Osman Turan Sokağı Nu: 1 Balgat / ANKARA
Tel: 90(312) 284 35 90
İDARE YERİ
Sezenler Caddesi 4/12 Sıhhiye / ANKARA
Tel-Belgegeçer: **90(312) 229 69 74**
YAZIŞMA ADRESİ
P.K. 429 Yenişehir / ANKARA
Elmek: turkyurdu@turkyurdu.com.tr
Türk Yurdu Web Sitesi: www.turkyurdu.com.tr
BÜRO: Yaşar GİRGİN
TEKNİK DÜZENLEME: Emel SEMERCİ

ABONELİK ve ABONELİK ÜCRETİ
Abonelik ücreti, *Türk Ocakları Basın, Yayın ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Türk Yurdu* ***257311*** *numaralı posta çeki hesabına*, yurt içi ve yurt dışı havaleler için de *T.C. Ziraat Bankası Necatibey-ANKARA şubesi* ***TR1500 0100 0795 0656 5463 5001*** *numaralı banka hesabına* yatırılarak, P.K. 429 Yenişehir-ANKARA adresine yahut elmek veya telefonla bilgi verilir.
YURT İÇİ: Yıllık Ferdi Abone 80 TL. / Yıllık Kurum ve Kuruluş Aboneliği 150 TL.
YURT DIŞI: Avrupa ülkeleri için yıllık 75 Euro / Diğer ülkeler için yıllık 100 Dolar
Yayımlanan yazıların muhtevasına ait sorumluluk yazarlarına aittir.
Yayımlanacak yazılar üzerinde yazardan müsaade alınarak gerekli düzeltmeler yapılabilir. Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın iade edilmez.

Türk Yurdu Dergisi'nin 100 Yaşına Girişine Tarihtir:
30 Kasım 2011

Türk dünyasını aydınlatan bu dergimiz
Uzun ömürlü olan dergilerin başında
Geldi iki zat Yakut'a söyledi tarih:
"Bu ay Türk Yurdu Dergisi tam yüz yaşında"
2013–2=2011

بو آی تورك یوردی درکي سی تام یوز یاشنده

Yakut (=Prof. Dr. İsmail YAKIT)

TASARIM: www.**hakkiuslu**.com
DİZGİ: REPROTON LTD. ŞTİ. (0312) 384 78 51-52
BASKI: **EVREN YAY. A.Ş.** Tel: (0312) 615 54 54
Ankara Konya Devlet Yolu 29. km. Oğulbey/ANKARA

İÇİNDEKİLER

Basın Bildirisi • **Türk Ocakları Genel Merkezi** 2
Sözün Bittiği Yerdeyiz • **Nuri Gürgür** 3
Türklüğün Çıkarları Çizgisinde Bir Türk Dış Politikası • **Ali Külebi** 8
Türkiye ve Uluslararası Örgütler • **Haydar Çakmak** 17
Avrasya'da Üstünlük Mücadelesi ve Türkler • **Ömer Alparslan Aksu** 27
Türkiye-Rusya İlişkilerinde Ortak Gelecek Arayışı ve Tarihsel Arkaplan • **Mehmet Seyfettin Erol** 40
Kıbrıs Meselesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti • **Cemalettin Taşkıran** 43
Tarih Eğitimi ve Kimlik: Kuzey Kıbrıs Örneği • **Celâl Erdönmez** 50
Kıbrıs Meselesi'nin En Zor On Yılının Dış Basında Yansımaları (1950-1960) **Hikmet Öksüz - Muzaffer Başkaya** 59
"Bir Gece Ansızın Gelebilirim" Şarkısı; "Yes Be Annem" Umarsızlığı ve Doğu Akdeniz • **Suzan Çataloluk** 68
Türklerin Bugünkü Ruh Hâli • **Mustafa Kahramanyol** 79
Küreselleşmenin Zihniyet Arkaplanı ve Batı Üçlemesinde Evrenselliği Arayış: Totus Genum Humanum • **Recai Coşkun - Adnan Doğruyol** 85
Cumhuriyet Döneminde Köy, Köylülük, Köycülük İle Kırsal Yapıdaki Değişim ve Gelişmeler - I • **Celal Er** 96
Bugünün Gelişmiş Ülkeleri Serbest Piyasa Yoluyla Değil Devletçi Politikalarla Kalkındı • **Cihan Dura** 107
Yitik Servet ve Çağdaş Bir İhtiyaç: İş Ahlakı • **Kadir Arıcı** 119
Düşünce ve Uygulamada Devletçilik • **Servet Mutlu** 123
Siyaset-Ahlâk İlişkisi • **Sabahat Bayrak Kök** 141
2003 Irak Savaşı Sonrası Musul-Kerkük'te İlk Yerel İdari Düzenin Oluşturulması ve Türkiye • **Aydın Beden** 154
Lozan Antlaşması'nda Musul Meselesi • **Bülent Atalay** 161
Küresel Sosyoloji Çağrısı ve Türk Sosyolojisinin Tavır Belirleme Zorunluluğu **Gökhan V. Köktürk** 177
Gümrük Birliği Maceramız • **Hakan Ay - Mehmet Emin Merter** 180
İkinci Binyılda Türk Dünyasında Temel Değişim-Dönüşüm Üzerine • **Hayri Çapraz** 191
Egemenlikteki Dönüşüm, "Reel Egemenlik" ve Türkiye • **Köksal Şahin** 199
21. Yüzyılın Başlarında Yunan Milliyetçiliği • **M. Murat Hatipoğlu** 204
Milli Çıkarlar Açısından, Türkiye'nin AB Üyeliği • **Oya Akgönenç** 214
Düşünce Kuruluşları (Think Tank) Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım • **Bilal Karabulut** 219
Türkiye'nin 21. Yüzyılda AB Üyesi Olması Bir Hayaldir • **S. Rıdvan Karluk** 223
Pan-Arabizmin Siyasi Süreci • **Sabit Duman** 231
Türkiye'den Almanya'ya İşgücü Göçünün Ellinci Yılında Değişen Türk - Alman İlişkilerine Genel Bir Bakış • **O. Can Ünver** 237
Küresel Çağda Sınırlar • **Servet Karabağ** 243
Hey'et-i Temsiliyye • **Orhan Avcı** 250
Ziya Gökalp'in Ardından Türk Basınına Yansıyanlar • **Mücahit Özçelik** 256
Prens Sabahattin'in Ahrar Fırkasının Sosyolojik Analizi **Hakkı Kalaycı - Celalettin Yanık** 264
Dede Korkut Hikâyeleri'nde Aile, Kadın ve Kişilik Eğitimi • **Latife Kırbaşoğlu Kılıç** 270
Mitolojiden Günümüze Sözlü ve Yazılı Kültür Ürünlerinde Meşruiyet Kavramı **Kürşat Öncül** 277
Tarihin Söyleyemediklerini Edebiyat Söyler • **Elmas Şahin** 282
Cumhuriyet Dönemi Türk Yahudi Basınına Bir Örnek: "La Boz De Türkiye Dergisi-Türkiye'nin Sesi Gazetesi" • **Erdem Çanak** 287
İstiklal Marşı'nın Kabulünün 90. Yılı ve Vefatının 75. Yılında Mehmet Akif Belgeselleri ve Filmleri Üzerine Düşünceler • **Mustafa Nadir Önay** 298
DÜŞÜNCELER • Şiir Bahçemizde Açan Solmayan Güller: Na't-ı Şerîfler **Mehmet Güneş** 306
DÜŞÜNCELER • [Ekrem Hakkı Ayverdi İle Avrupa'da Türk'ü Aramak-III*] Tuna'daki Kızılelmalar • **Turgut Güler** 313
PORTRE • Müftüoğlu Ahmet Hikmet Bey'in Sicili • **Ali Birinci** 317
PORTRE • Türk Edebiyatının Büyük İsmi Cengiz Dağcı • **Ömer Özcan** 322
PORTRE • Azerbaycanlı Siyaset Adamı İbrahim Bey Heyderov (Haydaroğlu) (1879, Derbent - 1949, Ankara) • **Adalet Tahirzade - Oğuztoğrul Tahirli** 326
PORTRE • Uçmağa Varışının İkinci Yılında Ercüment Kuran (1920-02 Kasım 2009) **Necmeddin Sefercioğlu** 339
PORTRE • Merhum Arif Nihad Asya ile İlgili Bir Hatıra • **Süleyman Hayri Bolay** 341
KİTAP • Nutuk Sözlüğü • **N. Tahir Ergün** 343
Türk Dünyasından Haberler 344
Türk Ocaklarından Haberler 346

TÜRK YURDU

Küresel Sosyoloji Çağrısı ve Türk Sosyolojisinin Tavır Belirleme Zorunluluğu

Kasım 2011 - Yıl 100 - Sayı 291

Gökhan V. KÖKTÜRK

Son Yazıları

Küresel Sosyoloji Çağrısı ve Türk Sosyolojisinin Tavır Belirleme Zorunluluğu

Küreselleşme ya da "Küreselleştirme"[1] son yıllarda sosyal bilimlerin özellikle sosyolojinin çalışma alanına yoğun bir şekilde girmiş bulunmaktadır, bu durumu küreselleşmenin sadece ekonomi boyutunda değil; siyasi, kültürel ve sosyal boyutlarının da bir arada dikkate alınması gereğinin anlaşılması ile açıklayabilmek mümkün görünmektedir. Küreselleşme çalışmalarının yoğunluğunun yıllar içinde giderek artmasının en önemli sebeplerinden birinin, Türk sosyolojinin aktarmacı ve tercümeci karakteriyle birlikte gelişen moda yaklaşımların belirleyici nitelikte olduğu saptamasının yapılması, konunun Türk sosyolojisi açısından önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

Günümüzdeki gelişmeler doğrultusunda yaşanan köklü değişimlerin sonrasında güçlenen küreselleşme söylemi ile sosyolojinin Türkiye'deki ilk yıllarındaki Batılılaşma söylemi arasında, Türk sosyolojisine etkileri bağlamında bir benzerlik kurulabilir, diğer bir ifadeyle meydana gelen köklü değişimler sonrası Türk sosyolojisinin yine Batı'ya endeksli olduğu yönünde genel bir belirleme yapılabilir. Ancak önemli bir fark olarak; günümüz itibariyle Türk sosyolojisinin yaşanan küreselleşme süreci paralelindeki anlayış ve yaklaşımları Türk sosyo-kültür yapısına uygulamayı kendine görev olarak görmediğidir.

Oldukça geniş ölçekli bir değişim sürecine karşılık gelen küreselleşme, yeryüzündeki tüm toplumları bir şekilde tavır belirleme durumunda bırakmıştır. Böyle bir durum karşısında sosyolojinin ve Türk sosyolojisinin de tavır belirleme, karşıtlıkları ve/veya farklılıkları açıklama gibi bir zorunluluğu gündeme gelmiştir. Bu tavır belirleme zorunluluğu özellikle sosyoloji bilimi açısından oldukça önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Çünkü küreselleşme süreci ile birlikte ulus-devletlerin yavaş yavaş ortadan kalkacağı ya da bu görüşün karşısında ulusal politikaların daha da önemli hale geleceği yönündeki görüşler, özellikle modern anlamdaki sosyoloji biliminin araştırma nesnesi olan modern toplumun (ulus-devlet) sorgulanmasını gündeme getirmiştir.

Küreselleşme tüm dünya toplumları için öngörülen bir süreçtir, ancak küreselleşme sürecine ilişkin saptanmış ortak bir yol bulunmamaktadır. Buna rağmen bir ekonomist olan Keith Griffin, altı basamaktan oluşan bir gelişme stratejisi ortaya koymuştur. Şöyle ki; monetarizm, serbest piyasa, endüstrileşme, yeşil devrim, yeniden bölüşüm ve sosyalizm.[2] Bu gelişim stratejisinin değişik ülkelerde farklı sonuçlar ortaya çıkarması söz konusudur. Ancak küreselleşme sürecine sadece ekonomi boyutuyla yaklaşıldığının iyi bir örneğini ortaya koymaktadır. Bunun yanında küreselleşme sürecine gelişmenin doğal bir uzantısı olarak yaklaşan küresel aktörler, bu gelişme sürecine kültürel, sosyal, psikolojik, etnik vs. unsurların da dâhil olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu anlamda sürece sadece ekonomik boyutta yaklaşmak henüz

etmeyi gerektirmektedir, nitekim küresel yaklaşım tarihsel temellerini; İkinci Dünya Savaşı ve Sovyet İmparatorluğu'nun dağılma süreçlerinden almaktadır.[5] Bu iki tarihi olay, Batı dünyasının doğa ve kendi toplumlarına egemen olma anlayışının diğer toplumlara da egemen olma isteğine dönüşmesi, hatta bunun Batı toplumları açısından bir gerekliliğe dönüşmesinin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Nitekim İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı dünyasındaki ülkeler kendilerine yeni pazarlar bulmak istemişler ve Sovyet Bloğunun çökmesi ile birlikte aynı zamanda dağılan imparatorluk sınırları içinde yer alan ülkelerin Batı ülkeleri için bir doğal enerji kaynağı ve yepyeni pazarlar oluşturduğu görüşü, bu isteği uygulamaya çevirmek açısından fırsat niteliği kazanmasına yol açmıştır.

Bu istek veya heves doğrultusunda şekillenen küreselleşme ile birlikte dünyanın her gün biraz daha demokratik hale geldiği veya küreselleşmenin bireyin sosyalleşmesinde önemli bir ajan olduğu inancına[6] karşılık Türk sosyolojisi tek yönlü ve yönlendirici bilgi akışının zararlarından korunabilmek için çok boyutluluğu sağlamakla yükümlüdür. Küreselleşme pek çok alanda olumlu sayılabilecek süreçleri içermektedir, bu anlamda küresel anlayışın her türlü kritiğinin küreselleşme karşıtı olarak algılanması son dönem Türk sosyolojisinin temkinli davranma karakterinin en önemli nedenlerinden biri olarak gözükmektedir. Bunun yanında küreselleşme sürecinin kaçınılmaz olduğunu savunmak beraberinde; gelişmekte olan şeklinde adlandırılan ülkelere ilişkin koşulsuz kalkınmayı, sonraları planlı kalkınmayı daha sonra da sürdürülebilir kalkınmayı salık verenlerin, neden çevreyi kirletenler sıralamasında ilk sıralarda yer aldığını, kuzey yarım kürenin neden güney yarım küreye oranla refah seviyesinin çok daha yüksek olduğunu, Afrika kıtasından zenci çocuklarını Türkçe şarkı söyleme yeteneğine göre kategorize etmenin, Afrika kıtasının bu günkü hale getirilmesinde etkili faktörlerden biri olan Hristiyan misyonerlerden farkını ortaya koyacak açıklamaların yapılması gereğini de getirmektedir. Türk sosyolojisi temkinli duruşunun küreselleşme sürecinin sessiz destekleyicisi olma ya da küreselleşme sürecine şüpheyle yaklaşıyor olma nitelemesine maruz kalmadan, sürece epistemolojik ve metodolojik açıdan yaklaşan kuramsal yaklaşımları ortaya koymalıdır.

Küreselleşme süreci bir yandan sosyolojinin araştırma nesnesinin sorgulanmasına neden olurken, diğer yandan da yaşanan bu süreçle birlikte hemen hemen bütün toplumlarda ortaya çıkan farklılıkların vurgulanması, kimlik arayışları, sosyal ve siyasal alandaki yetersizlikler veya aksamalar gibi önemli konulara da açıklama getirmek zorunluluğu gündeme gelmiştir. Yaşanan küreselleşme süreciyle birlikte özellikle Amerikan sosyolojisi ağırlıklı global sosyoloji anlayışının bir eşzamanlılık ve paralellik göstermesi bize küreselleşme sürecinin sadece teknolojik ya da ekonomik olarak öne çıkan bir süreç olmadığını göstermektedir. Özellikle dünyada yaşanan köklü değişimler sosyolojiyi de etkilemiş, sosyolojinin araştırma nesnesinin tartışılması ya da değişim söylemini etkili bir şekilde gündeme getirmiştir. Bu yaşanan köklü değişimlerin en net bir şekilde ifadesini bulan sonucu küreselleşme ve onun etkileridir.

Küreselleşme süreci ile beraber Türkiye'de "farklılıklar bizim zenginliğimizdir" ve "farklılıkları vurgulamak bizi ayrışmaya götürür" şeklinde ikili bir anlayış özellikle siyasi söylemlerde diğer sosyal kurumları giderek artan bir şekilde etkileyerek kendini göstermektedir. Bu bağlamda Türk sosyolojisi **kültürel çeşitlilik** ile **kültürel farklılık** olgularını anlamalı, anlamlandırmalı ve anlatmalıdır.[7] Türk sosyolojisi ilk yılları itibariyle ulus-devletin inşası konusunda üzerine düşeni fazlasıyla yerine getirmiş, "sosyolojinin sonu" ve "ulus-devlet olmadan sosyoloji yapılamaz" tartışmalarının etkisinde kalıp, zaman zaman mikro milliyetçilik rüzgârına kapılıp etnik sosyolojiye yönelmiş, ancak siyasi değişim ve dönüşümler karşısında temkinli tavrını korumaktadır. Bu temkinli tavrın yanında Avrupa'nın yıllar boyunca kilise tahakkümü altında kaldıktan sonra diğer bir tabirle ağır bedeller ödedikten sonra Reform ve Rönesans hareketleriyle elde ettiği aklın ve bilimin üstünlüğü ilkesinin ve beraberindeki sorgulayan ve katılan modern birey anlayışının tersine bir anlayışın, din olgusunu öne çıkaran postmodernizm rüzgârının sonucu olarak küresel sosyoloji anlayışı şekillenmektedir. Bu anlayış temelinde "medeniyetler çatışması" ya da "medeniyetler ittifakı" görüşlerini barındırmaktadır. Bu görüş aslında pozitivist paradigmanın dikotomik mantığıyla aynılık göstermektir. Zira küresel sosyoloji anlayışı, dünyada Hristiyan ve İslam şeklinde ikili bir anlayışı içermektedir.

kullanılmasını da gündeme getirmiştir. Modernizm ve onun üzerine kurulu ulus-devlet anlayışı ve dolayısıyla modern toplumu inceleyen sosyoloji anlayışı yerini 20.yy sonlarında kültürel karakteristikler üzerine odaklanan anlayışa bırakmıştır. Küreselleşme süreci, özellikle sosyolojinin araştırma nesnesine yönelik bir takım değişmeleri ya da farklı ele alışları gündeme getirmiştir.

Küreselleşme söylemi ulus-üstü ya da uluslararası bir yapılanmadan söz etmektedir. Ancak gözden kaçırılmaması gereken nokta, ulus yapıları üzerinden yeniden yapılanma söz konusudur, başka bir deyişle henüz uluslaşma sürecini tamamlamamış ülkelere taklit etmekten başka bir seçenek kalmamaktadır. Küreselleşme sürecine ılımlı yaklaşma, bu sürecin olumlu ve olumsuz yönlerini bir arada ifade eden diğer bir ifadeyle nesnel olan bakış açısını içermektedir. Ancak ulus devletin temellerinin atılma aşamasında çeşitli görevler üstlenen ve bunları layıkıyla yerine getiren Türk sosyolojisi, günümüz itibariyle ulus devletin neresinde durduğunu belirlemesi gerekmektedir. Küreselleşme süreci genelde yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak, başka bir tabirle iletişim olanaklarının gelişip dünyanın küçüldüğü söylemi ile olumlanmaktadır.[8] Diğer bir olumlama ise farklılık algısına bağlı bir şekilde ortaya konulmaktadır. Şöyle ki; küresel sosyolojinin milliyetçilik anlayışı, mikro milliyetçiliği olumlama ve destekleme şeklindedir.[9]

Küresel sosyoloji, sosyolojinin işlevi ve çözümlemelerinin küresel boyutta olmasından söz ederken, Parson'ın bireyi dışarıda bırakan ve yapının önceliğini vurgulayan *Genel Sistem Kuramı*ndan temel almış gözükmektedir. Küresel sosyoloji anlayışını ilkin Amerikan sosyolojisinin takipçisi ve hatta taklitçisi konumunda olmamız daha sonrasında ise öne sürülen "Büyük Ortadoğu Projesi"ndeki rolümüz gereği Amerikan sosyolojisinin bir çağrısı olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir. Dolayısıyla küresel sosyoloji anlayışı, özellikle ulus-devletlerin ortadan kalkacağı onun yerine yeni bir örgütlenme biçimi olan **"dünya toplumu"** öngörüsüne sahiptir, bu doğrultuda yeni sosyoloji anlayışına, Amerikan sosyolojisinin takipçilerine bir çağrısı niteliğindedir.

Bu anlamda küresel sosyoloji çağrısı, yeni tabakalaşma anlayışını içerir niteliktedir. Ulus-üstü yapının vurgulanması, modernitenin ürünü olan ulus-devletlerin sınırlarının tartışılmaya başlanması, sosyolojinin nesnesi konumunda olduğu varsayılan modern toplumun ortadan kalkacağı yönünde yersiz bir endişeyi de beraberinde getirmiştir. Küresel sosyoloji anlayışı da Amerikan sosyolojisi de yapısal-fonksiyonalist geleneğin derin etkisinde kalarak uzay teknolojisi ve nükleer teknolojiye sahip olmanın temel kriterleri oluşturduğu **küresel tabakalaşma** fikrini içermektedir.

Küresel sosyoloji, makro sosyoloji yaklaşımının bir gereği olarak algılandığında ve bu algı Türk sosyolojisinin tercümeci ve aktarmacı karakteriyle birleşince bundan sonraki genel tavır olacağı kaçınılmaz olarak görünmektedir.

Küreselleşme sosyologlar arasında kavramsal düzeyde tartışılırken, uluslararası ilişkilerin niteliği üzerine vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda; küresel sosyoloji anlayışı ulusal düzeyde ve modern toplum temelinde yapılan sosyolojiyi kısıtlanmış bir yaklaşım olarak görmektedir. Nitekim Uluslararası Sosyoloji Derneğinin 30. Dünya Sosyoloji Kongresi'nde komite başkanı olan Neil J. Smelser kavramın üretim, ticaret, finans ve kültür başlıkları altında ele alınması yönünde bir çağrı yapmıştır.[10]

Küresel sosyoloji yaklaşımı kökenlerini ulusal sosyoloji yaklaşımına karşı öne sürülen uluslararası sosyoloji yaklaşımından almaktadır. Böylesi bir yaklaşımın gerekli olduğu yönündeki düşüncenin ana gerekçesi ise bilimsel iletişimin önündeki zorlukları kaldırmak yönündedir. Bu türden bir yaklaşım, sosyoloji disiplini içinde kökleşen bazı

Küresel sosyoloji, dünya çapında bir sosyolojiyi öngörmektedir, dolayısıyla ideolojik, metodolojik köklerini, baskın konumda olan Amerikan sosyolojisinden almaktadır. Bu anlamda küresel sosyoloji yaklaşımını tüm bilimler için kaçınılmaz bir süreç olarak görüp buradan da "ideal bilim" tanımına ulaşmaya çalışmak konunun esasını kaçırmamıza neden olabilir görünmektedir. Türk sosyolojisi açısından küresel sosyoloji çağrısına yönelik tavır; teorik, epistemolojik, metodolojik ve tarihi süreci temel alan bir çerçevede olmalıdır aksi takdirde karakteristik bir özellik olan Batı'ya karşı güvenin tam ve sorgulanamaz anlayışı temelinde takip hatta taklit etme şeklinde omurgasız davranma şeklinde olacaktır. Nitekim küreselleşme ya da uluslararasılaşma kavramsal olarak sosyologların karşı çıkabileceği nitelikte değildir. Eğer söz konusu uluslararası yapıya teorik ve metodolojik katkı yapabilme kaygınız yoksa sorun yoktur.[12]

Küresel sosyoloji yaklaşımı, ulusal ve uluslararası sosyoloji ayrımına dayanmaktadır. Uluslararası sosyoloji tanımlamasının yerine genellikle Amerikan sosyolojisi tanımlaması kullanılmaktadır. Uluslararası sosyoloji anlayışı, doğa bilimlerinde etkili olan pozitivist paradigmanın evrensel yasalar ortaya koyma çabasının sosyal bilimlere özellikle sosyolojiye tüm toplumlar için geçerli kuramlar ortaya koyma çabası şeklinde yansımıştır. Türk sosyolojisi sosyal ve siyasi önceliklerinden vazgeçip uluslararası sosyoloji statüsünü kazanırsa yerel sosyoloji yakıştırmasından kurtulur ve temel karakteristiği olan Amerikan sosyolojisini takip hatta çoğu zaman taklit stratejisini de yitirmemiş olacaktır. Bu anlamda, Türk sosyolojisi her şeyden önce küresel sosyoloji konusunu Batılılaşma veya modernleşme kapsamında mı ele alacak yoksa ulusal sosyolojinin sonu olarak mı ele alacak karar vermelidir.

Dünya hızla küreselleşmekte ve bu süreçte sosyologların yeniden yapılandırmaları gereken, yeniden düşünmeleri gereken kuramlar, metotlar söz konusudur. Amerikan sosyolojisinin çağrısına uygun olarak genel bir dünya sisteminin alt sistemleri olarak ulusal sosyolojilerin şekil alması gerekmektedir. Türk sosyolojisi bir yandan küreselleşmeye karşı olmanın çok zor olduğunun diğer yandan ise küreselleşme ile birlikte güce dayalı ekonomik, siyasi eşitsizliğin arttığının farkında olmalıdır.

Modernleşme, sanayi toplumu, ulus devlet ve ulusal sosyoloji birlikte işleyen süreçler olarak sosyo-ekonomik ve sosyo-politik tarih içinde yer almaktadır, aynı şekilde küresel sosyoloji de kültürel, ekonomik ve politik küreselleşme süreci ile birlikte işlemektedir. Küreselleşme süreci bir yandan hızla ilerlerken Kıta Avrupa'sı kökenli ulus yapılanması halen devam etmektedir, özellikle askeri alanda küresel uygulamaların olmaması ulusal yapılanmadan tamamen vazgeçilmediğinin en önemli göstergesidir. Küreselleşme sürecinin işleyişine kuramsal ve metodolojik açıklamalar yapması bir zorunluluk olan Türk sosyolojisi için işleyen bu sürecin emperyalizm veya kolonyalizmden farklarını ortaya koymak da bir zorunluluktur.

İkinci Dünya Savaşı, Batı düşünce hayatında yön değişikliklerinin temelinin atıldığı bir dönem olarak sosyo-politik gelişmeler ve sosyoloji açısından önemli değişimlere sahne olmuştur. Bunlardan diğerlerini de etkileyen iki tanesi şöyledir:[13]

- Büyük imparatorluklar dekolonizasyon süreci doğrultusunda Afrika ve Asya'daki ülkelerden çekilmeye başlamışlardır. 1947 yılında İngiltere Hindistan'dan, 1949 yılında Hollanda Endonezya'dan, 1962 yılında Portekiz Mozambik'ten çekilmiştir.
- Dünya sahnesine yeni aktörler çıkmış, tarihi yapanların sadece beyazların değil bütün insanların olduğu anlayışı kabul görmeye başlamıştır.

tartışılır bir fikre dayanmaktadır. Bu durum Batı'nın sosyo-kültürel yapısı doğrultusunda ortaya konmuş olan kuram ve metotlara güvenin tam ve sorgulanamaz olduğu tutumunun devamı söz konusu olduğunda Türk sosyolojisi açısından şaşırtıcı olmayacaktır. Ancak Türk sosyolojisi açısından yeni bir kimlik, sosyo-kültürel yapımıza uygun kuram ve metotlar belirleme yönünde bir tutum ortaya koyma yönündeki çaba çağın gerisinde kalmakla etiketleneceği için çok sayıda soru ve eleştiriye maruz kalması kaçınılmaz görünmektedir. İşte bu noktada Türk sosyolojisi tavrını belirlemek zorundadır; ya Batı'ya sosyal bilimsel anlamda güvenini tam olarak tutup, Batı'nın sosyo-kültürel yapısına uygun olan kuram ve metotların kendi sosyo-kültürel yapımıza uygunluğunu sorgulamadan Avrupalı ve Kuzey Amerikalı sosyologların başarılarına erişmeye çalışacak, ya da ayrı bir kimlik ortaya koymak için kendi sosyo-kültürel yapımıza uygun kuram ve metotlar geliştirecektir.

Küresel sosyoloji penceresinden bakanlar açısından, Batı dışı toplumlar ikili bir yapıya sahiptir; kentlerde modernleşme ve sanayileşme süreçleri hâkim iken, kırsalda yerel kültür hâkimdir. Türk sosyolojisi toplumsal yapı analizlerini yaşanan süreçlerin karşısında olmadan ya da karşısındaymış gibi gösterilmesine olanak vermeden sosyo-kültürel özelliklerimize göre yapmalıdır. Bu konuda verilebilecek en güzel örnek; modernleşme teorilerinin kırsaldan kente göç edenlerin uyum süreci sonunda kentli-modern bireylere dönüşecekleri öngörüsünün, sosyo-kültürel özelliklerimiz doğrultusunda kentte oturan köylülere dönüşmeleridir.

Küreselleşme süreci temelde ele alındığında Tuna'nın[15] belirttiği gibi; Batı'nın dünya egemenliği çerçevesinde ortaya konulan yeni dünya koşullarını ifade etmektedir. Bu yeni koşullar çerçevesinde Türk sosyolojisi açısından daha önceki dönemlerde olduğu gibi birçok söylemin, düşüncenin ya da anlayışın tüm sosyal düşünce hayatımızda bütünüyle kabulü şeklinde değil, aksine bu yerleşik alışkanlıktan farklı olarak yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda sosyoloji Türkiye'ye gelişinde siyasi bir tercihin ürünü olan Batı tercihinin yapılmasında ve sonraki süreçte Batı'yı ve özellikle Batı'daki kurumların kurulması, çalışması konusunda görevini fazlasıyla yerine getirmiş ve önemli katkılarda bulunmuştur. Ancak günümüz sosyolojisi büyük oranda devre dışıdır ve üniversitelerin sosyoloji bölümlerinin derslerine sıkışıp kalmıştır. Bu doğrultuda Türk sosyolojisinin Batı'dan olduğu gibi aktarma, tercüme etme ya da takip etme şeklindeki stratejisinin veya siyasetinin dışına çıkması gerekmektedir.

Bunun yanında Türk sosyolojisinin Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinden sonra, Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını ilan etme ve dünya sistemine katılmaları sürecince kendinden beklenen performansı gösterememesi, küresel anlayışın hızla arttığı bir dönemde Türk sosyolojisi açısından belirgin bir etkisizliğin göstergesidir. Türk sosyolojisi kendi dinamiklerinden kaynaklanan bir takım sorun ve konularla uğraşırken, ABD ve Avrupa özellikle sosyolojiyi ve sosyologlarını kullanarak bu bölgelerde ekonomik, siyasi ve sosyal entegrasyonların oluşturulmasında önemli adımlar atmışlardır.

Türk sosyolojisine büyük ölçüde kaynaklık eden ve Türk sosyolojisinin gelişim dönemlerinde belirleyici etkenlerin başında yer alan Batı sosyolojisi; kimi zaman aktarmacılık kimi zaman da tercümecilik tartışmaları etrafında Türk sosyolojisinin gündemindeki ana sorun niteliğini günümüzde de korumaktadır. Bütün toplumları ve özellikle sosyal bilimleri etkileyen değişimler neticesinde sosyolojinin nesnesinde, yani ulus-devletlerin sınırlarının tartışılması ve modernizme gösterilen tepkiler sonucu bir değişiklik olup olmadığı, ya da sosyolojinin bütüncü toplum anlayışında bir sarsılma olup olmadığı konusu da gündeme gelmiştir.

Türkçeye çevrilmiş olması çarpıcı bir örnektir.

Küresel sosyoloji çağrısına karşılık Türk sosyolojisinin tavır belirleme zorunluluğu kesinlikle taraf belirleme şeklinde algılanmamalı, taklitçi olarak mı kalacak yoksa dünyanın yeni yapılanmasında söz sahibi aktörlerden biri mi olacağına karar vermesi şeklinde anlaşılmalıdır.

[1] Mustafa Erkal, "Diyalog ve küreselleştirme", 21.02.2010, Yeniçağ Gazetesi, http://www.yg.yenicaggazetesi.com.tr/yazargoster.php?haber=12148

[2] Goulet, Denis. Sabourin, Goulet, Bjorkman, Restrepo, Zamagni, Martin. The Social Dimensions of Globalisation, Vaticancity, 2000, s.27.

[3] Kuramsal ve metodolojik temellerden yoksun olan böylesi bir yaklaşım tıpkı önceleri koşulsuz kalkınmanın sonrasında planlı kalkınmanın ve en sonunda da sürdürebilir kalkınmanın salık verilmesine benzemektedir.

[4] William G. Martin and Mark Beitel. (1998), "Toward a Global Sociology? Evaulating Current Conceptions, Methods and Practices", The Sociological Quarterly, Volume 39, Number 1, 139-161.

[5] Goulet, Denis. a.g.e. s.31.

[6] Restrepo, S, B. "The social and cultural dimensions of globalisation", a.g.e. s.63.

[7] Kültürün çok boyutlu ve dinamik olma özelliği nedeniyle kültürü meydana getiren çeşitli unsurların kültürel farklılık olarak adlandırılması kuramsal temelden yoksun açıklamaları beraberinde getirmektedir. Kültürü oluşturan çeşitli unsurları kültürel farklılık gibi algılamak, "farklılıklar zenginliktir" şeklindeki görüşle birleşince özellikle siyasi alanda sosyal yapı analizlerine ters düşmektedir.

[9] Türkiye'de son yirmi yıldaki gelişmelere bağlı olarak gösterilen tepkileri yükselen milliyetçilik olarak algılayıp, faşizan bir şekilde yapılan mikro milliyetçiliği görmezden gelmedeki samimiyetsizliği mantığa bürümenin en kolay yolu olarak küresel anlayışa sığınma görünmektedir.

[10] William G. Martin and Mark Beitel. (1998), "Toward a Global Sociology? Evaulating Current Conceptions, Methods and Practices", The Sociological Quarterly, Volume 39, Number 1, 139-161.

[11] Türkiye'de son zamanlarda yapılan "eksen" tartışmalarında "eksen kayması" değil, yönümüzün okyanus ötesine taşındığının saptamasında bulunmak gerekmektedir.

[12] Bu anlamda Ziya Gökalp ve Hilmi Ziya Ülken'in milletler arası yapıya ilişkin görüşlerinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

[13] Robin Cohen&Paul Kennedy, Global Sociology, Macmillan Press, 2000, s.7.

Hall,A.Rubert. The Scientific Revolution 1500-1800, Longmans, London, 1962.

[14] Robin Cohen&Paul Kennedy, a.g.e. s.8-9.

[15] Korkut Tuna. Yeniden Sosyoloji, İstanbul, KaraKutu Yayınları, 2002.

Önceki Yazı Sonraki Yazı